ვახტანგ დათაშვილი, ბესიკ თეთვაძე

სურსათის მსოფლიო ბაზრის ლიბერალიზაციის პერსპექტივები და შედეგები

ბესიკ თეთვაძე - სტუ-ს დოქტორანტი
ვახტანგ დათაშვილი - სტუ-ს პროფესორი

გაეროს მონაცემებით, სექტემბერში მსოფლიოს ბაზრებზე სურსათზე ფასები დაეცა, თუმცა ისინი მაინც უფრო მაღალია შარშანდელ წელთან შედარებით. გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის განცხადების თანახმად, საკვებზე ფასის ინდექსი აგვისტოსთან შედარებით 2%-ით დაეცა. დავარდა ფასები შაქარზე, ხორბალზე და ზეთზე. ეს გლობალური ეკონომიკის სისუსტემ და ამერიკული დოლარის გამყარებამ გამოიწვია.

ამჟამად მსოფლიოს 32 სახელმწიფო სურსათის სასწრაფო მიწოდებას საჭიროებს, რომელთა უმრავლესობა აფრიკაში მდებარეობს. ასევე მძიმე მდგომარეობაა შექმნილი ავღანეთსა და პაკისტანში.

არასამთავრობო საერთაშორისო ჰუმანიტარული ორგანიზაცია „ოქსფამის" მონაცემებით სურსათის განაწილება მსოფლიო მასშტაბით კრიტიკულ მდგომარეობაშია. ორგანიზაციამ 2011 წელს საგანგებო საერთაშორისო კამპანია წამოიწყო. ორგანიზაციის ცნობით, მსოფლიო მოსახლეობიდან დაახლოებით 925 მილიონი ადამიანი შიმშილს განიცდის. მხოლოდ აღმოსავლეთ აფრიკის რეგიონში 8 მილიონი სურსათის მუდმივი უკმარისობის პირობებში ცხოვრობს.

„ჰორიზონტზე გამოჩენილი კრიზისი იმაში მდგომარეობს, რომ სურსათის ფასი შემდეგი ოცი წლის მანძილზე შეიძლება გაორმაგდეს, რაც მშიერი ხალხის რიცხვს მნიშვნელოვნად გაზრდის," აღნიშნა ამერიკაში „ოქსფამის" პოლიტიკისა და კვლევის დირექტორმა გავაინ კრიპკემ VOA-სათვის მიცემულ ინტერვიუში.

მსოფლიო ბაზარზე არსებულ მდგომარეობას ართულებს ისიც, რომ მსოფლიოს მოსახლეობა განუხრელად იზრდება. ექსპერტების შეფასებით 2050 წლისთვის მსოფლიოს მოსახლეობა 9 მილიარდს მიუახლოვდება. ამას გარდა, ხალხის გამდიდრების პარალელურად მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში სასურსათო პროდუქტების მოხმარების ტენდენციები იცვლება. მაგალითად, გლობალური მოთხოვნა ხორცსა და რძის ნაწარმზე სწრაფად იზრდება. სურსათის ამ კატეგორიების წარმოება კი უფრო მეტი რესურსებისა და სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთების მზარდ გამოყენებას მოითხოვს, რაც უახლოესი 40 წლის მანძილზე სურსათზე მოთხოვნა 70 პროცენტით გაიზრდის[1].

იმავდროულად მსოფლიოს სურსათის წარმოების უნარი თანდათან მცირდება. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული სოფლის მეურნეობის სფეროში მოსავლიანობის საშუალო მაჩვენებელი თითქმის განახევრდა. აღსანიშნავია ისიც, რომ სასურსათო პროდუქტების გარკვეულ სახეობებს ახლა ბიოსაწვავისთვის იყენებენ, რაც საკვები პროდუქციის დეფიციტს ამწვავებს.

ექსპერტები ადასტურებენ, რომ ამჟამად სასურსათო პროდუქტების ბაზარს რამდენიმე მსხვილი კომპანია აკონტროლებს. ყურადღების გადატანა მცირე ფერმერებზე ბევრ პრობლემას გადაჭრის. ინვესტიციების დაბანდება მცირე წარმოებაში სოფლის მეურნეობის პოტენციალის აღორძინებასა და ნაყოფიერების ზრდას შეუწყობს ხელს. ამგვარი მიდგომა გამოიწვევს არა მხოლოდ სასურსათო წარმოების ზრდას არამედ, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, დაეხმარება იმ ხალხს, ვინც ყველაზე გაჭირვებულია და ვისაც სურსათზე ფასების მომატება და კლიმატის ცვლილება ყველაზე დიდ საფრთხეს უქმნის.

არსებობს მეორე მოსაზრებაც, რომელიც არსებული პრობლემის გადაჭრას სხვა გზით მიიჩნევს შესაძლებლად და განმარტავს რომ აგროსასურსათო კრიზისს არა მსოფლიო ბაზრის ლიბერალიზაცია და უშუალოდ საკვები პროდუქტების ბაზარი ქმნის[2]. ექსპერტები განმარტავენ, რომ მსოფლიო ბაზარზე სურსათზე ფასი დიდ მერყეობს რადგან სურსათის პროდუქტების სამომავლო მიწოდების დაპირებებით ვაჭრობა ბაზარზე მოვაჭრე პირებისთვის უაღრესად მომგებიანი გახდა. უძრავი ქონების ბაზარზე შექმნილი მდგომარეობის მსგავსად, ეს სასურსათო პროდუქტების ფასს ამახინჯებს

Документ создан с помощью незарегистрированной версии pdfFactory Pro www.pdffactory.com

და მიწოდება-მოთხოვნის წესებს არ ასახავს.

ბოლო რამდენიმე წლის მანძილზე ჩვენ გავხდით მოწმენი იმისა, რომ ფასები სწრაფად იზრდება და კლებულობს. ამდენად მართალია აქ სხვა ფაქტორებიც მნიშვნელოვანია, სურსათით სპეკულაცია რეალურ გამოწვევებს უფრო ამწვავებს და ფასების ხელოვნურ ზრდას უწყობს ხელს.

„ოქსფამის" ცნობით, განვითარებად ქვეყნებში 500 მილიონი მცირე ფერმა მდებარეობს. არასამთავრობო ორგანიზაციის წევრებს მიაჩნიათ, რომ სამომავლო ინვესტიციები სწორედ მცირე ფერმების განვითარებას უნდა მოხმარდეს.

ჩინეთსა და ინდოეთში საკვებზე მოთხოვნილების გაზრდის გამო, რუსეთი მსოფლიოს სასურსათო ლიდერი ხდება. თუმცა, ამისთვის რუს ფერმერებს გარკვეული სირთულეების დაძლევა მოუწევთ.

საუკუნის წინ, როდესაც მეფის რუსეთი ევროპისთვის პურის ბელელი იყო, ამერიკელი ჯონ დირის კომპანია რუსი გლეხებისთვის გუთნებით ვაჭრობდა. საუკუნის შემდეგ კომპანია რუსეთში ბრუნდება. ამჯერად გუთნები მოსავლის ამღები კომბაინებით შეიცვალა, სადაც კომფორტული და კონდიცირებული კაბინებია განთავსებული. რუსეთს, რომელსაც უზარმაზარი ტერიტორია გააჩნია, სოფლის მეურნეობის უდიდესი პოტენციალი აქვს. მსოფლიოს მტკნარი წყლების და სახნავი სავარგულების 10 პროცენტი რუსეთზე მოდის, თუმცა მისი მოსახლეობა მსოფლიოს საერთო მოსახლეობის მხოლოდ 2 პროცენტია. 20 წლის წინ, როდესც საბჭოთა კავშირი დაიშალა, რუსეთის დამუშავებული მიწების ფართობი ერთი მესამედით შემცირდა. ამ და სხვა მაკროეკონომიკური ფაქტორების გათვალისწინებით გასაკვირი არაა, რომ მსოფლიო ბაზარზე ქვეყანა ერთ-ერთი ლიდერი და დომინანტია.

გასულ წელს ძლიერმა გვალვებმა რუსეთში მარცვლეულის ექსპორტი მკვეთრად შეამცირა. ამან კი მსოფლიოში სურსათის ფასების რეკორდული მატება გამოიწვია. შესაბამისად ამ ვითარებას ღარიბ ქვეყებებში საპროტესტო გამოსვლები მოყვა. ზოგიერთი ანალიტიკოსი არაბულ რევოლუციებსაც სწორედ სურსათზე ფასების ზრდას უკავშირებს. უკვე წელს რუსი ფერმერები უზარმაზარ ტერიტორიაზე ელოდებიან მოსავალს, რაც ფართობით კალიფორნიის შტატს აღემატება კიდეც. სურსათის ფასები საერთაშორისო ბაზარზე კვლავ გაიზრდება - სტატისტიკა დრამატულად გამოიყურება მარცვლოვან კულტურებში, სადაც ფასებმა შარშანდელ მაჩვენებელთან შედარებით 60%-ით მოიმატა.

გაეროში არსებულმა სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ საგანგაშო განცხადება გაავრცელა: საერთაშორისო ბაზარზე კვების უმთავრესი პროდუქტების ფასები კვლავ მატულობს. ზედიზედ რვა თვის განმავლობაში მიმდინარე ზრდამ თებერვალში უკანასკნელი 2 ათწლეულის ფასების პიკს მიაღწია. შაქრის გამოკლებით ყველა მთავარი პროდუქტის ფასი ივნისის შემდეგ სტაბილურად იზრდება. მათ შორის კრიტიკულ ნიშნულზეა ბურღულეულის, რძის და ხორცის ნაწარმის ფასები. ფასების ზრდაზე საუბრისას არ აქვს მნიშვნელობა რეალურ ფასებს ვიგულისხმებთ, ინფლაციის დონეს, თუ ნომინალურ ღირებულებას - ფაქტია, რომ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან საკვებ პროდუქტებზე საერთაშორისო საბაზრო ფასმა უკანასკნელი 20 წლის მანძილზე უმაღლეს ნიშნულს მიაღწია. ანუ - მას შემდეგ რაც გაეროში არსებულმა სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ მასზე მონიტორინგი დააწესა.

ეგვიპტეში და ტუნისში კვების უმთავრეს პროდუქტებზე ფასების ზრდა ფაქტიურად ამ ქვეყნებში არეულობის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი იყო. საქმეს ახლა კიდევ უფრო ართულებს ლიბიაში მიმდინარე მოვლენები, რადგან საწვავზე ფასების ზრდა სურსათის გაძვირების ხელახალ ტალღას წარმოქმნის. ორგანიზაციის მთავარმა სპეციალისტმა მარცვლოვანი კულტურების დარგში, აბდოლრეზა აბასიანმა, განაცხადა, რომ საწვავის გაძვირებას მეორე, მომხმარებლისთვის შედარებით უცნობი, ეფექტიც აქვს. საქმე იმაშია, რომ როდესაც საწვავი ძვირდება, იზრდება მოთხოვნილება ბიოლოგიურ საწვავზე და შესაბამისად მოსავლის უფრო მეტი ნაწილი ხმარდება მის წარმოებას. ეს უკვე მოხდა 2007-2008 წლებში, როდესაც საწვავის გაძვირებამ ბიოლოგიური საწვავის, კერძოდ კი ეთანოლის, წარმოება ერთიორად გაზარდა.

მილიონობით ადამიანი შიმშილობს და კიდევ უფრო მეტი შიმშილის ზღვარზეა. ამ ფონზე გაეროში არსებული სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია დაბეჯითებით მოუწოდებს საერთაშორისო საზოგადოებას შეწყვიტოს საწვავის ფასებით დამატებითი სპეკულაცია, რათა შემცირდეს მოთხოვნა ბიოლოგიურ საწვავზე. უდავოა ის, რომ თუკი ეს არ მოხდება, სურსათის ფასები კიდევ უფრო გაიზრდება: სავსებით ნათელია, რომ მანამ, ვიდრე საწვავის ფასი ზრდას განაგრძობს, შესაბამისად გაძვირდება მთავარი საკვები პროდუ-

Документ создан с помощью незарегистрированной версии pdfFactory Pro www.pdffactory.com

ქტებიც. განსაკუთრებით ეს ეხება ბურღულეულ კულტურებს.

მთავარი და მნიშვნელოვანი განსხვავება დღევანდელ და 2008 წლის სასურსათო კრიზისს შორის ის არის, რომ ბრინჯის ფასი შედარებით სტაბილურია და გასული წლის შემდეგ ოთხ პროცენტზე მეტად არ გაზრდილა. მოგეხსენებათ, ბრინჯი მთელი რიგი ქვეყნების უმთავრეს საარსებო საკვებ პროდუქტს წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვ. დათაშვილი, ბ. თეთვაძე - მსოფლიო სასურსათო ბაზრის განვითარების თავისებურებანი და საქართველო აგროპროტექციონალიზმის პირობებში. ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა. XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები. №2, 2012.
2. საქართველოს სოფლის მეურნეობის 2009-2011 წლების განვითარების სტრატეგია, საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, თბილისი, 2009
3. კურსი აგრობიზნესის მენეჯმენტში მწარმოებელთა ასოციაციებისათვის - აგროსასურსათო სისტემა და ჯაჭვი. FAO – სოფლის მეურნეობის მართვა,მარკეტინგი და ფინანსური მომსახურება, სოფლის ინფრასტრუქტურისა და აგრო-მრეწველობის სამმართველო, რომი, 2009.
4. სურსათისა და სოფლის მეურნეობის მდგომარეობა, FAO – http://www.fao.org/publications/sofa/en/
5. სურსათის დაუცველობის მდგომარეობა მსოფლიოში, FAO – http://www.fao.org/publications/soco/en/
6. მდგომარეობა სასოფლო-სამეურნეო საქონლის ბაზრებზე,FAO – http://www.fao.org/publications/soco/en/
7. აგროსასურსათო სისტემაში მმართველი კადრების მომზადება, კ. კამილკოვი, აგროსასურსათო ეკონომიკა, №9, 2008.
8. ზურაბ კოზმავა,ეკონომიკური დიპლომატიის არსი,თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჟურნალი, თბილისი, 2010
9. Agricultural Science and Technology Indicators, 2008.

PROSPECTS AND CONSEQUENCES OF LIBERALIZATION OF THE WORLD FOOD MARKETS

V. DATASHVILI - Professor of GTU,
B. TETVADZE - PhD of GTU

The second chapter discusses the issues that relate to the world food market development and stabilization of the anti-crisis measures in terms of regionalization.

This chapter discusses issues related to food trade and agro protectionism escalation, the world food market liberalization prospects and results, as well as the world agro-food system modernization, innovation, progress in production and international trade of food, also Georgian Agro - Food system's potential economic recovery process.

Документ создан с помощью незарегистрированной версии pdfFactory Pro www.pdffactory.com